עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ד מהל' ק"פ הלכה ג:

נג ב מיי' פ"ד מהלכות פסולי מוקדשין הלכה טו:

◆

רבינו חננאל

ותאני עלה בחול כי האי גונא ישרף מיד. אי אמרת בשלמא בעי עקירה האי פסח הוא, וכיון דלית ליה לבעלים ולא אפשר למכליה לעולם פסולו בגופו הוא, אטו הכי ישרף מיד. אלא אי אמרת לא בעי עקירה, כיון דנודע בעת השחיטה שכבר מתו בעליו, נמצאת כי שחיטתו ששחט סתם לשם שלמים הוא, משום מאי פסלת ליה משום שנשחט אחר תמיד של בין הערבים, האי אין פיסולו בגופו אלא פיסולו מחמת דבר אחר הוא תיבעי צורה. דתניא זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מידבדם ובבעלים כו'. ואתינן להרוצה להא דרב בששחטו לשם עולה ועקר שם אשם מעליו. ואקשינן ומי בעי עקירה למאן דאמר נזרקה מפני חבורה ואמרו כגון שהיו בעליו טמאי מתים ונדחו לפסח שני, דהאי פסח סתמיה לשמו קאי למיפסק ביה בפסח שני, והאי הוא דבעי עקירה, אבל זולתו לא בעי עקירה, ולעולם הא דרב כגון ששחטו סתם, והא דקתני ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו כגון שהפרישו לשם פסח קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות, דהוה ליה נראה לשם פסח ונדחה וכל הנראה ונדחה שוב אינו חוזר ונראה, שנמצא פיסולו בגופו, לפיכך תני עלה ישרף מיד. ואקשינן עלה מידי הוא טעמא ולא בעי עקירה אלא לרב, הא בהדיא אמר רב בעלי חיים אינן נידחין. ומשני רב פפא דמתני' ר' אליעזר היא דאמר וכן השוחט אחרים לשם פסח פסולין דהוו להו כי הא גוונא פסולו בגופו. ואקשיה אי ר' אליעזר כי האי גוונא השוחט בשבת כרת הוא דמחייב דהא לית ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה פטור, ולא הוה ליה למשחט עד דבדיק ליה דהאידנא דקא שחיט בעלים אינון חיים. והדרינן ואוקימנן ליוסף בן חוני דתנן בריש שחיטת קדשים יוסף בן חוני אומר הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולין אלמא פיסולו בגופו הוא, ובפטורי סבר לה כר' יהושע דתני טעה בדבר מצוה פטור. רב אשי אמר רב דאמר לא בעי עקירה כי האי תנא הוא דאמר הכי דתני אם יש שהות ביום כדי לידע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו ולא שאל אלא שחט בשבת חייב ותעובר צורתו. כלומר ישאר ימים עד שיבאיש ולא ישאר צורתו כבין ירקרוק ויצא לבית השרפה. ומדקתני

ותני עלה [א]בחול כי האי גונא ישרף מיד אי אמרת בשלמא בעי עקירה האי פסח הוא וכיון דלית ליה בעלים הוה ליה פסולו בגופו אמטו להכי ישרף מיד אלא אי אמרת לא בעי עקירה מרישא הוה ליה שלמים פסולו משום מאי משום דבר אחר דקא שחיט ליה אחר תמיד של בין הערבים עיבור צורה בעי [ב]דתניא זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה אלא לא תימא שחטו סתם כשר לשום עולה אלא אימא [ג]שחטו לשום עולה כשר אלמא בעי עקירה ולרבי חייא בר גמדא [ד]דאמר נזרקה מפני חבורה ואמרי כגון שהיו בעלים טמאי מתים ונדחין לפסח שני האי הוא דבעי עקירה הא בעלמא לא בעי עקירה מאי איכא למימר אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכא במאי עסקינן כגון שהפרישו קודם חצות ומתו בעלים אחר חצות דהוה ליה נראה ונדחה וכל הנראה ונדחה שוב אינו חוזר ונראה מידי הוא טעמא אלא לרב הא אמר רב [ה]בעלי חיים אינם נדחים אלא אמר רב פפא הא מני ר' אליעזר היא דאמר וכן השוחט אחרים לשם פסח פסול דהוה ליה פסולו בגופו ואי רבי אליעזר היא חטאת נמי מחייב דהא לית ליה לר"א טועה בדבר מצוה פטור אלא תרגמא רב יוסף בריה דרב סלא חסידא קמיה דרב פפא הא מני יוסף בן חונאי היא [ו]דתנן יוסף בן חונאי אומר הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת פסולים אלמא פסולו בגופו היא ומשום הכי ישרף מיד ובפטורי סבר לה כר' יהושע רב אשי אמר רב דאמר כר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה [ז]דתניא ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם יש שהות ביום לידע אם משכו בעלים את ידיהם או שמתו או שנטמאו חייב [ח]ותעובר צורתו ויוצא לבית השרפה מאי טעמא לאו משום דלא בעי עקירה ממאי דילמא משום דסבר לה [ט]כתנא דבי רבה בר אבוה דאמר אפילו פיגול נמי בעי עיבור צורה דיליף עון עון מנותר דאי לא תימא הכי נטמאו בעלים מאי איכא למימר הא ודאי בעי עקירה דאמר רבי חייא בר גמדא [י]נזרקה מפני חבורה כגון שהיו בעלים טמאי מת ונדחו לפסח שני אלא מחוורתא כדשני מעיקרא יוסף בן חונאי היא:

הדרן עלך אלו דברים

פסולו מחמת מאי הוי ששחטו כו'. וא"ת מאי קמדמי הך עקירה להיא דלעיל דאשם שכפרו בעליו באחר תו לא חזי לאשם אבל פסח שנטמאו בעליו או משכו ידיהם אכתי חזי לפסח אם ימנו אחרים עליו כדתנן לקמן (דף פט.) נימנין ומושכין ידיהם עד שישחט וי"ל דהני מילי כשנשאר אחד מבני חבורה עליו שאם נשאר לגמרי בלא בעלים תו לא חזי לפסח כדמוכח בסוף מי שהיה טמא (לקמן צח.) המפריש פסח ומת אם בנו נמנה עליו יביאנו לשם פסח אין בנו נמנה עליו יביאנו לשם שלמים: **בדם** ובבעלים תעובר. תימה א"כ היכי קתני שמתו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שנטמא בחול ישרף מיד והא בדם ובבעלים בעינן עיבור צורה וליכא למימר כפי' הקונטרס דהך דבדם ובבעלים איירי כגון שנטמא אחר זריקה דעכשיו פסח כשר אלא שאין לו אוכלין דבפרק כילד צולין (לקמן פב:) מוקמינן לה קודם זריקה דקתני בעלים דומיא דדם ותירץ ר' שמואל בר' שלמה דהיא דלעיל איירי קודם שחיטה דהוי כמו שמתו שלא לאוכליו דחשיב פסולו בגופו:

האמר רב בעלי חיים אינם נדחין. תימא הא מסקי' בפ' שני שעירי (יומא סד:) אמר לך רב אליבא דר' יהודה לא קאמינא וא"כ לימא דמתניתין רבי יהודה דסבר נדחין וכמה משניות מליצו דסברי דבעלי חיים נדחין בפ' מי שהיה טמא (לקמן צח.) ובתמורה (דף כב.) ובשילהי כריתות (דף כח.) דדייק עלייהו שמע מינה בעלי חיים נדחין וצריך לרב לאוקמי' כרבי יהודה ומתני' נמי אמאי לא מוקי כוותיה:

הדרן עלך אלו דברים

ותני עלה. דמתניתין: **בחול כי האי גוונא.** הואיל ויכול לשורפו: **ישרף מיד.** ואין צריך להמתין עד שתעבור צורתו. ואע"ג דמותר הפסח קרב שלמים ואם היה שוחטו לזה שמתו בעליו לשם שלמים היה כשר עכשיו שלא עקר שם פסח ממנו ישרף מיד דהוה ליה פסח שנשחט שלא למנויו: **אי אמרת בשלמא.** אע"ג דסתמיה לשם שלמים קאי בעי עקירה וכל כמה דלא עקר הוי שם פסח עליו משום הכי ישרף מיד ולא בעי עיבור צורה דהוה ליה פסולו בגופו שנשחט שלא למנויו: **אלא אי אמרת לא בעי עקירה.** וסתמיה שלמים הוא פסולו מחמת מאי הוי הואיל ושלמים הוא משום דנשחט אחר תמיד בין הערבים דשחיטת פסח אחר התמיד היא כדאמר בתמיד נשחט (לעיל נט.) ועבר על עשה דהשלמה: **כל שפסולו בגופו.** כגון פיגול נותר טמא ויוצא ישרף מיד ואין צריך להמתין: **בדם ובבעלים.** כגון נשפך הדם וכגון פסח שמתו בעלים או נטמאו אחר זריקה דעכשיו פסח כשר הוא אלא שאין לו אוכלין: **תעובר צורתו.** ימתינו לו עד שתעובר ממנו צורת בשר דכיון דאין פסולו ממנו לא שרפינן קדשים בבזיון ועיבור צורה הוא פסול ליכא דהוה ליה פסולו בגופו: **ולר' חייא בר גמדא דאמר.** בתמיד נשחט (לעיל סד.) גבי מתניתא דקתני התם דפסח בעי עקירה ואוקמה כגון שהיו בעלים טמאי מתים כו': **הא.** אחר דלאו סתמא קאי לפסח לא בעי עקירה: **מאי איכא למימר.** כלומר מתני' דהכא תיובתיה דקתני ישרף מיד ולא מיתוקמא אלא משום עקירה: **אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע.** לעולם כדקאמר שחטו סתם כשר לעולה דכיון דקאי לעולה סתמיה עולה הוא ואע"פ שתחלתו אשם וכן מותר הפסח כיון דלשלמים קאי סתמא כי שחיט ליה שלמים הוא והכא דקתני ישרף מיד לאו משום עקירה אלא כגון שהפרישו קודם חצות וכי מטא חצות קבעתיה חצות שהוא זמן שחיטתו ונראה לפסח: **ומתו בעלים אחר חצות.** ונדחה מפסח דשוב אינו חוזר ונראה לשלמים. והא דקי"ל(ט) מותר הפסח אחר הפסח קרב שלמים כגון שאבד קודם חצות ונמצא אחר שחיטת הפסח דלא אתא חצות עליה למיקבעה ולא נראה לשחיטת פסח מעולם: **מידי הוא טעמא אלא לרב.** הלאי תירוצא רב מתריץ ליה דלמר לא בעי עקירה: **והאמר רב.** בפ' שני שעירי (יומא סד.): **בעלי חיים אינן נדחין.** ואין דיחוי אלא בדם או בבעלים כגון שעיר של שם שנשחט וקודם זריקת דמו מת המשתלח ישפך הדם אבל כל זמן שהקרבן חי אינו נפסל משום דיחוי: **אלא אמר רב פפא.** לעולם לא בעי עקירה וסתמיה שלמים והא דקתני עלה דמתני' בחול ישרף מיד ר' אליעזר הוא ומשום דשלמים הוא וכגון דשחטיה בהדיא לשם פסח ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ' תמיד נשחט (לעיל סב:) שלמים ששחטן לשם פסח פסול: **ואי רבי אליעזר.** אמאי תנן מתני' פטור לחייב משום שבת דהא לית ליה כו': **ובפטורי.** דטועה בדבר מצוה: **סבר לה.** רבי יוסף בן חונאי כרבי יהושע: **רב אשי אמר רב דאמר.** לעיל לא בעי עקירה לית ליה דהאי תנא דאמר בחול ישרף מיד אלא קסבר רב דמתני' לענין צורה כי האי תנא סבר לה דאמר בעי עיבור צורה: **אם יש שהות ביום.** לזה ששחט פסח זה בשבת לבדוק אם מתו בעלים כו' ולא שאל לא טועה בדבר מצוה הוא אלא שוגג וחייב. שוגג קרי את הקרוב לפושע: **ותעובר צורתו.** אם הוא חול דאילו בשבת לא אצטריך ליה דהא בשבת לא שריף ליה ולמחר ביום טוב נמי לא שריף ליה: **מאי טעמא.** בעי עיבור צורה: **לאו משום דקסבר לא בעי עקירה.** וזה סתם נשחט והרי הוא שלמים כשרין אלא שנשחטו אחר התמיד ופסול מחמת דבר אחר הוא: **וממאי דילמא.** לעולם בעי עקירה ופסולו בגופו והאי דבעי עיבור צורה משום דרבי ישמעאל סבר לה כתנא דבי רבה בר אבוה דאמר אפילו פיגול שפסולו בגופו טעון עיבור צורה. ולא איתפריש לי עיקר מילתיה דתנא דרבה בר אבוה היכא איתמר ובכמה מקומות מייתי לה בגמרא: **דאי לא תימא הכי.** דטעמא משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה אלא משום דלא בעי עקירה הא תינח מתו או נתכפרו אבל נטמאו מי איכא דלא בעי עקירה הא סתמיה לפסח שני קאי ורבי ישמעאל או שנטמאו נמי קתני: **אלא מחוורתא.** דטעמא דרבי ישמעאל משום דקסבר פסול הגוף טעון עיבור צורה ותנא דישרף מיד סבר לא בעי עיבור צורה ולאו לתרוצי בעית דלא תיקשי לרב הכי תרגמא דפסול הגוף דידה גבי מתו או משכו ידם משום דשחטיה לשם פסח בהדיא ואיהו לשלמים קאי בלא עקירה כרב והוו להו שלמים לשם פסח ופסול הגוף הוא כיוסף בן חונאי:

הדרן עלך אלו דברים

מסורת הש"ס

א) לעיל דף לד: לקמן דף פב: [תוספתא פ"ו ה"ז], ב) [לעיל סד.], ג) יומא דף סד. לקמן דף נח., ד) זבחים דף ב. [ע"ש], ה) [תוספתא פ"ה ה"ו], ו) [תוספתא פ"ו ה"ו], ז) [לעיל לד: לקמן פב: מנחות ג:], ח) לעיל דף סד. חולין דף ל., ט) [לעיל ע:].

◆

מוסף רש"י

כל שפסולו בגופו. פסול ודאי ונכסר עצמו (לעיל לד:). **בדם.** כגון נשפך הדם (שם) כגון נטמא הדם או נשפך לארץ (לקמן פב:). **ובבעלים.** כגון נטמאו בעלים והפסח קיים ואין כאן מי שיאכלנו, ודם לאע"פ שפסול גמור הוא אפילו הכי הואיל ואינו נפסל עצמו בעי עיבור צורה (לעיל לד:). **נזרקה מפני חבורה.** טלם הודו בדבר זה (לעיל סד.) מזרקה תשובה זו שאני משיב מפני חבורה ואמרו לעולם לא בעי עקירה, והאי דמשמע דבעי עקירה, כגון שהיו בעלים בפסח ראשון טמאי מתים ופסח זה לא נדחה מחמת מיטוד אלא מחמת בעלים שנדחו מחמת טומאה לפסח שני, והאי פסח חזי ליקרב באייר הלכך בעי עקירה (חולין ל.). **בעלי חיים אינם נדחים.** אלא מחמת מום או אתנן ומחיר שאינן ראוין, אבל למה שהוא ראוי יקרב (לקמן צח.). **הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולים.** כל שאר זבחים שנשחטו כ"ד ניסן לשם פסח או שנשחטו לשם חטאת. בכל זמן פסולין, כי היכי דאינהו פסולין לשם אחרים (זבחים ב.). **אפילו פיגול.** דפסול אמור הוא ופסול דאורייתא הוא (מנחות ג:).

הדרן עלך אלו דברים

◆

רבינו חננאל (המשך)

תעובר צורתו ש"מ דלאו פיסולו בגופו היא אלא מחמת דבר אחר הוא, ש"מ דהאי תנא לא בעי עקירה, וכיון שמתו בעליו או שנטמאו או שמשכו את ידם ממילא הוי ליה שלמים. ופסולו משום דנשחט אחר תמיד של בין הערבים לפיכך בעי צורה. ודחינן ממאי דבי מוקמת לה הכי היא דלמא לעולם פיסולו בגופו הוא והאי תנא סבר לה כרבה דאמר אפי' פגול שרבוי הכל פיסולו בגופו הוא טעון צורה. דאי לא תימא הכי דהאי תנא ודאי בעי עקירה. תינח בכי שמתו בעליו או שמשכו את ידם איכא למימר סתמיה לשלמים קאי. אלא נטמאו בעלים מי איכא מאן דאמר לא בעי עקירה. והא אמר ר' חייא בר גמדא נזרקה מפני חבורה וכו'. אלא מחוורתא יוסף בן חוני היא כדשנין מעיקרא. הדרן עלך פרק אלו דברים